

Nd. 255. Frumvarp til laga [120. mál]
 um tímareikning á Íslandi.

(Lagt fyrir Alþingi á 88. löggjafarþingi, 1967—68.)

1. gr.

Hvarvetna á Íslandi skal telja stundir árið um kring eftir miðtíma Greenwich.

2. gr.

Lög þessi öðlast gildi 7. apríl 1968 kl. 01.00, og falla þá jafnframt úr gildi lög nr. 35 16. nóvember 1907, um ákvörðun tímans, og lög nr. 8 16. febrúar 1917, um heimild handa ráðuneyti Íslands til ákvörðunar sérstaks tímareiknings, svo og reglur settar samkvæmt þeim lögum.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Ríkisstjórnin hefur orðið sammála um að flytja lagafrumvarp þetta, sem samið hefur verið að fengnum tillögum stjarnfræðinganna dr. Trausta Einarssonar,

prófessors, og dr. Þorsteins Sæmundssonar, sem veita forstöðu útgáfu hins íslenska almanaks. Fjalla tillögur þeirra um nýja almenna skipan á tímareikningi á Íslandi og er vísað til röksemda fyrir tillögum þeirra í greinargerð, sem er birt sem fylgiskjal hér á eftir. Þá er og prentuð sem fylgiskjal greinargerð þeirra stjarnfræðinganna: Birtutími í Reykjavík og á Akureyri um miðjan hvern mánuð með hálf tíma nákvæmni, svo og greinargerð og uppdráttur, sem sýnir tímaskiptingu jarðarinnar (úr Íslandsalmanakinu fyrir 1968).

Um frumvarpsgreinarnar skal þetta tekið fram:

Um 1. gr.

Með lögnum nr. 35 16. nóvember 1907, um ákvörðun tímans, var lögfestur fyrir Ísland sá miðtími, sem samkvæmt hinu alþjóðlega kerfi um tímabelti á við fyrir Ísland. Sýnist hins vegar ekki þörf á að vísa í frumvarpsgreininni til þeirrar tímaákvörðunar, sem lögfesta á, sem fráviks frá „íslenska miðtímanum“. Orðalag það, sem valið hefur verið í samráði við tillögumenn breytingarinnar, þykir skýrast og einfaldast. Ekki þykir heldur æskilegt að vísa ákvörðun tímareikningsins lengur til mörkunar í reglugerð, svo sem löggin frá 1917 gerðu, enda annað viðhorf þegar sami tími á að gilda árið um kring.

Um 2. gr.

Ákvæðið um gildistöku laganna er við það miðað, að klukkunni verði á komandi vori flýtt á venjulegum tíma, þ. e. aðfaranótt 1. sunnudags í apríl, en að nýju löggin komi þá í gildi, þannig að „sumartíminn“ verður bar með orðinn lögfestur til að gilda allt árið framvegis.

Fylgiskjal I.

Um breytingu á íslenskum tíma.

Markmið þessarar greinargerðar er að benda á þau vandamál, sem fylgja núgildandi reglum um íslenskan tíma, og færa rök að því, að mikil þörf sé breytingar á þessum reglum.

Eins og kunnugt er, hefur sú venja tíðkapt hér á landi um alllangt skeið, að flýta klukkunni um eina klukkustund að sumrinu, en seinka henni aftur að vetrinum. Þessi færsla klukkunnar hefur löngum verið umdeild, ekki sízt í seinni tíð, enda viðhorf manna að ýmsu leyti breytt frá því að ákvæði voru fyrst sett um flýttan tíma eða „sumartíma“, eins og hann hefur verið kallaður.

Sumartíminn var upphaflega neyðarráðstöfun, sem gripið var til í heimsstyrjöldinni fyrri. Munu Þjóðverjar hafa orðið fyrstir til að taka hann upp (1915), en aðrar þjóðir fylgdu brátt í kjölfarið. Með því að flýta klukkunni fékkst betra samræmi milli vinnustunda og birtustunda, og sparaðist þannig dýrmætt eldsneyti. Árið 1916 höfðu öll ríki Evrópu nema fimm (Búlgaría, Rússland, Spánn, Sviss og Tyrkland) tekið upp sumartíma, en flest þeirra felldu hann niður aftur að ófriðnum loknum. Í síðari heimsstyrjöldinni endurtók sagan sig, þannig að mörg ríki gripu til sumartímans til bráðabirgða, meðan á ófriðnum stóð. Meðal grannþjóða okkar á Norðurlöndum urðu Norðmenn seinastir til að afnema sumartímann (1965). Reglur um sumartíma eru nú í Evrópu aðeins við lýði í þessum ríkjum: Albaníu, Bretlandi, Ítalíu, Írlandi, Íslandi, Portúgal og Póllandi. Um Bretland er það að segja, að ákveðið hefur verið að leggja sumartíma niður þar í landi á næsta ári (sjá síðar). Ítalía mun vera eina ríkið, þar sem sumartími hefur verið tekinn upp á seinni árum. Þessi saga sýnir út af fyrir sig, að enda þótt færsla klukkunnar tvisvar á ári feli í sér sparnað í lýsingu, þá eru ókostirnir svo miklir, að flestar þjóðir telja þann sparnað of dýru verði keyptan á friðartímum.

Á Íslandi var sumartími innleiddur með lögum frá 16. febrúar 1917, þar sem ráðuneyti Íslands er heimilað að flýta klukkunni um allt að 1½ stund frá

íslenskum miðtíma (meðaltíma). Heimild þessi var notuð árin 1917—18, en svo aftur óslitið frá 1939. Framkvæmdin var með ýmsu móti fram til ársins 1947, að ákveðið var með reglugerð 28. febrúar að flýta klukkunni um eina klukkustund fyrsta sunnudag í apríl (1.—7. apríl), en seinka henni aftur fyrsta sunnudag í vetri (22.—29. október). Með þessu fyrirkomulagi gildir sumartíminn nú í 203—210 daga á ári, en íslenskur miðtími í 155—163 daga.

Í norðlægum löndum eins og Íslandi er birtutíminn svo langur að sumrinu, að myrkur er sjaldnast til trafala. Gagnsemi þess að flýta klukkunni er því ekki eins ótvíræð og í þeim löndum, sem sunnar eru. Allt að einu hefur mönnum þótt það kostur að fá að njóta sólarbirtu klukkutíma lengur að kvöldinu, og hafa því margir verið hlyntir flýttri klukku. Af þeim sökum hefur reglunum um sumartíma verið haldið í gildi.

Ókostir núgildandi fyrirkomulags eru hins vegar þessir:

1. Færsla klukkunnar tvisvar á ári veldur ruglingi á áætlanartímum flugvéla í millilandaflugum og er bæði flugfélögum og farþegum til ama.

2. Tvisvar á ári verður að endurstilla allar stimpilklukkur og móðurklukku-kerfi á landinu. Þetta verður að gerast á skömmum tíma og er mikið verk.

3. Breytingarnar valda sífelldri rangtúlkun á hvers kyns tímatöflum svo sem flóðtöflum, sem út eru gefnar í almanökum.

4. Ýmsar rannsóknir og mælingar, þar á meðal veðurathuganir, verða að fara fram á óbreyttum tímum árið um kring. Færsla klukkunnar raskar því vinnu-tilhögun á rannsóknarstofnunum og athugunarstöðvum og veldur stundum mistökum, jafnvel hjá æfðum starfsmönnum.

5. Færsla klukkunnar raskar svefnvenjum margra, sérstaklega ungbarna. Eru kvartanir um þetta mjög algengar.

Þessi upptalning sýnir glögglega, að það er ekki flýtta klukkan að sumrinu, sem óþægindin skapar, heldur færsla klukkunnar fram og aftur tvisvar á ári. Sú spurning hlýtur því að vakna, hvort ekki megi leysa vandann með því einfalda ráði að taka upp flýtta klukku allt árið. Með því móti yrðu öll ofangreind vandamál úr sögunni, en kostir sumartímans yrðu varðveittir eftir sem áður. Hugmyndin er ekki ný, því að aðrar þjóðir hafa þegar riðið á vaðið. Þannig fylgja nú Frakkland, Spánn og öll Sovétríkin tíma, sem hefur verið flýtt um eina klukkustund. Þá hafa Bretar ákveðið að gera slíkt hið sama, og tekur breytingin gildi hjá þeim á næsta ári (1968). Með því segja Bretar skilið við miðtíma Greenwich í daglegu lífi og taka upp Mið-Evróputíma, sem er einni klukkustund á undan.

Til rökstuðnings því að taka upp flýtta klukku á Íslandi árið um kring má enn fremur nefna þetta:

1. Flýtt klukka gildir nú þegar meira en helming ársins (203—210 daga).

2. Flýtta klukkan samsvarar miðtíma Greenwich, sem einnig nefnist heimstími (Universal Time, Temps Universel) og hafður er til viðmiðunar í margs konar alþjóðlegum viðskiptum. Til dæmis má nefna, að í allri flugstjórn, innanlands sem utan, er miðað við þennan tíma bæði sumar og vetur. Sama er að segja um veðurathuganir og ýmsar mælingar, sem gerðar eru að staðaldri á rannsóknarstofnunum hérlendis. Þeim aðilum, sem þarna eiga hlut að máli, yrði að sjálfsgöðu mikið hagræði í því, að sami tíminn væri notaður í daglegu lífi, því að eins og nú standa sakir, er sífellt hætta á mistökum. Bretar eru að þessu leyti í verri aðstöðu, þar sem þeir verða að fórnna því hagræði, sem fylgir miðtíma Greenwich, til að öðlast aðra kosti flýttar klukku.

3. Breytingin myndi færa Ísland klukkutíma nær meginlandi Evrópu í tíma, og er það veigamikil atriði fyrir símasamband, þar eð verulegur munur á vöku-tíma, og þá sérstaklega skrifstofutíma, dregur mjög úr notagildi símasambandsins. Eftir breytinguna í Bretlandi á næsta ári verður tveggja stunda tímamunur milli Íslands og flestra landa í Vestur- og Mið-Evrópu að vetrinum. Af 7 stunda skrifstofutíma (9—12 og 13—17) verða þá aðeins 4 stundir sameiginlegar með

Íslandi og nágrannalöndunum, en þeim stundum myndi fjölga í 5, ef flýttá klukk-
an væri tekin upp hér allt árið.

4. Dagsbirtan myndi nýtast enn betur. Með nógildandi reglum um sumartíma
hefur tekizt að fækka myrkurstundum á vökutíma um 8 af hundraði. Sú tala hækkar
í 11 af hundraði, ef flýtt klukka er notuð allt árið.

Neikvæð áhrif breytingarinnar myndu verða þau, að birting yrði klukkutíma
síðar að morgninum að vetri til. Um lengra skeið en ella yrði þá myrkur þegar
fólk fer til vinnu og börn í skóla. Á móti því vegur, að birtustundin færir yfir á
síðari hluta dagsins, þegar yngri börnin eru á leið úr skóla og umferð og slysa-
hætta mikil. Að öllum líkindum yrði ávinningurinn því meiri en tapið, hvað þetta
snertir. Þess má geta, að í Bretlandi er talið, að lenging birtunnar síðdegis geti
dregið úr umferðarslysum. Hin mikla bílaumferð er að sjálfsgöðu atriði, sem ekki
þurfti að taka tillit til áður fyrr.

Þegar á allt er litið virðast því rökin hníga að því, að taka beri upp flýttan
tíma hér á landi allt árið, þ. e. láta þann tíma, sem nú gildir að sumrinu, gilda
að vetrinum líka. Lögtími hvers lands er oftast nefndur staðaltími („standard
time“), og væri réttast að nota það heiti um hinn nýja viðmiðunartíma, fremur
en að breyta merkingu nafnsins „íslenskur miðtími“. Íslenskur staðaltími yrði
því framvegis klukkustund á undan íslenskum miðtíma, en það heiti yrði þá ekki
notað, nema vísa þyrfti til eldri tímasetninga.

Ákvörðun stjórnarvalda um nýjan tímareikning þyrfti helzt að birta í byrjun
árs, áður en hafinn er útreikningur almanaks fyrir næsta ár á eftir.

Trausti Einarsson. Þorsteinn Sæmundsson.

Fylgiskjal II.

Birtutími í Reykjavík og á Akureyri um miðjan hvern mánuð með hálf tíma nákvæmni:

	Eftir íslenskum miðtíma Kl.	Eftir nógildandi klukku Kl.	Eftir flýtttri klukku allt árið Kl.
Reykjavík			
Janúar	9—16½	9—16½	10—17½
Febrúar	7½—18	7½—18	8½—19
Marz	6—19	6—19	7—20
Apríl	4—21	5—22	5—22
Mái		bjart allan sólarhringinn	
Júní		—	—
Júlí		—	—
Ágúst	3—22	4—23	4—23
September	5—19½	6—20½	6—20½
Október	6½—18	7½—19	7½—19
Nóvember	8—16½	8—16½	9—17½
Desember	9—16	9—16	10—17
Akureyri			
Janúar	9—16	9—16	10—17
Febrúar	7½—17½	7½—17½	8½—18½
Marz	5½—19	5½—19	6½—20
Apríl	3½—21	4½—22	4½—22
Mái		bjart allan sólarhringinn	
Júní		—	—
Júlí		—	—

	Eftir íslenskum miðtíma kl.	Eftir núgildandi klukku kl.	Eftir flýtttri klukku allt árið kl.
Akureyri			
Ágúst	2½—22	3½—23	3½—23
September	4½—19½	5½—20½	5½—20½
Október	6½—17½	7½—18½	7½—18½
Nóvember	8—16	8—16	9—17
Desember	9—15½	9—15½	10—16½

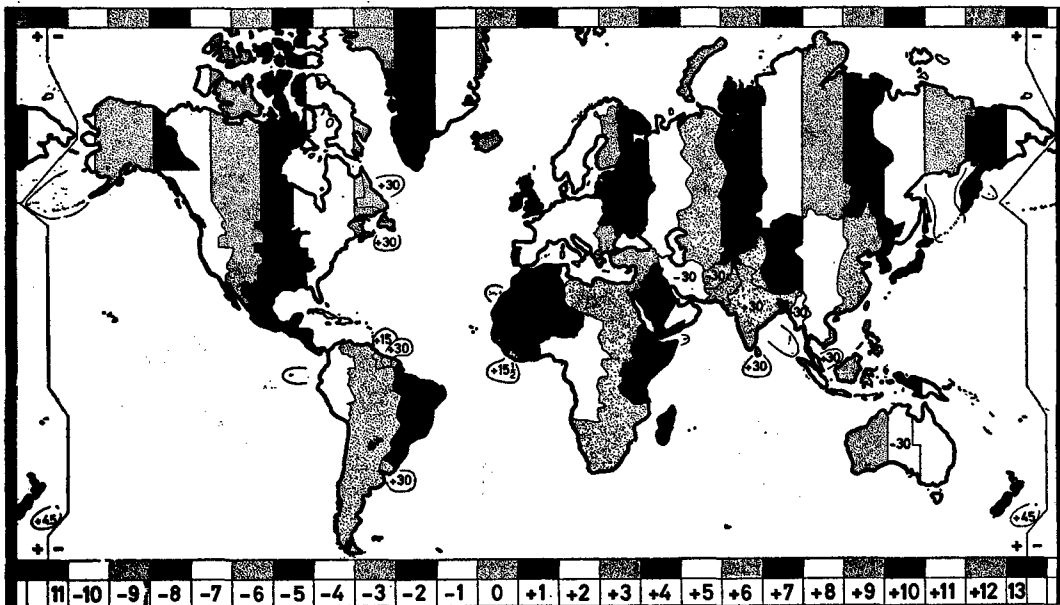
Fylgiskjal III.

Tímaskipting jarðarinnar.

Myndin hér á eftir sýnir, hve mörgum stundum þarf að bæta við (+) eða draga frá (-) íslenskum miðtíma til að finna, hvað klukkan er að staðaltíma annars staðar á jörðinni.

Við jaðra kortsins efst og neðst eru reitir, sem afmarka svonefnd tímabelti, sem liggja beint frá norðri til suðurs milli heimskaута. Þessi einfalda og reglulega beltaskipting gildir á úthöfum og í lofti við siglingar og flug. Á landi eru hins vegar víða frávik frá beltatímanum, eftir því sem hagkvæmast hefur þótt í hverju ríki. Þannig eru t. d. Spánn, Frakkland og öll Sovétríkin 1 klst. á undan beltatíma.

Nokkur lönd fylgja tíma, sem ekki vikur heilum stundafjölda frá íslenskum tíma. Þetta er sýnt á kortinu með tölum, sem tákna frávik í mínútum frá viðkomandi stundafjölda. Dæmi um þetta er Indland, þar sem klukkan er 6 stundum og 30 mínútum á undan íslenskum miðtíma, og Labrador, þar sem klukkan er 2 stundum og 30 mínútum á eftir íslenskum miðtíma.

Á kortinu liggur óregluleg lína frá norðri til suðurs yfir Kyrrahaf. Lína þessi nefnist dagalína og gegnir því hlutverki, að aðgreina þau svæði, sem lengst eru komin í tíma frá hinum, sem skemmst eru komin. Daglínan var staðsett með alþjóðasamþykkt, og tvískiptir hún einu tímabeltanna. Staðaltíminn vestan línunnar er réttum sólarhring á undan staðaltímanum austan við, og verður því að breyta um dagsetningu, þegar farið er yfir línuna.

Alþt. 1967. A. (88. löggjafarþing).

149

Á það skal bent, að austasti hluti Síberíu (svo og Tongaeyjar, sem ekki sjást á kortinu) er 14 stundum á undan Íslandi í tíma. Íbúarnir þar geta því ritað nýja dagsetningu fyrstir jarðarbúa. Þegar klukkan á Íslandi er 10.30 að morgni 31. desember, er klukkan austast í Síberíu 0.30 hinn 1. janúar. Í Alaska, hinum megin við Beringssundið, er klukkan þá líka 0.30, en dagsetningin 31. desember.

Þegar sumartími er í gildi á Íslandi, verður að byrja á því að draga 1 klst. frá tímanum til að finna íslenzkan miðtíma, áður en kortið er notað til að finna staðaltíma annars staðar á hnettinum. Sá siður að flýta klukkunni um eina klukkustund frá staðaltíma á sumrin tíðkast á eftirtöldum stöðum: Albaníu, Argentínu, Azoreyjum, Bahamaeyjum, Bandaríkjunum (aðallega austan til og í borgum), Brazíliu, Bretlandi, Egyptalandi, Ítalíu, Írlandi, Íslandi, Kanada, Kína, Kúbu, Libanon, Madeiraeyjum, Portúgal, Póllandi, Sýrlandi, Tyrklandi og Uruguay. Reglur um vetrartíma, þ. e. seinkun klukkunnar að vetri til, gilda í Brezku Honduras og Dóminíkanska lýðveldinu.

Í Bretlandi er ráðgert að breyta um staðaltíma á árinu 1968 til samræmis við nágrannalöndin, en fella sumartíma niður. Verður klukkan þar þá 1 klst. á undan miðtíma Greenwich og 2 klst. á undan íslenzkum miðtíma.